

Jan Lubaś

Institut Nafty i Gazu – Państwowy Instytut Badawczy

Wkład Instytutu Nafty i Gazu w rozwój naftowego szkolnictwa zawodowego w Polsce

Obchodzony w roku obecnym Jubileusz 70-lecia Szkoły Naftowo-Gazowniczej w Krośnie jest okazją do przypomnienia wkładu Instytutu Nafty i Gazu (ówczesnego Instytutu Naftowego) w powstanie i rozwój naftowego szkolnictwa zawodowego w Polsce. Otwarcie Instytutu Naftowego – pierwszego przemysłowego instytutu, rozpoczynającego pracę jeszcze przed zakończeniem II wojny światowej, miało miejsce 7 stycznia 1945 roku w Krośnie. Wówczas przy Instytucie utworzono Szkołę Naftową z dwoma oddziałami: dla majstrów i techników. W tej strukturze działała ona do roku 1947, kiedy to została przekształcona na jednostkę odrębną z trzyletnim programem nauczania, jako Gimnazjum Przemysłowe Kopalnictwa Naftowego.

Słowa kluczowe: polskie naftowe szkolnictwo zawodowe, historia szkolnictwa naftowego.

Contribution of Oil and Gas Institute to the development of the oil vocational education in Poland

The 70-years Jubilee of Oil and Gas School in Krosno celebrated in the current year is an occasion to remind contribution of the Oil and Gas Institute (at that time the Oil Institute) into the formation of the oil vocational education in Poland. Opening the Oil Institute – first industry Institute before ending of the World War II, occurred in the 7 January 1945 in Krosno, and then the Institute formed Oil Vocational Schools with two branches: for masters and technician. Within this structure it acted until 1947 when it was transformed to separate individual organization with the three-year-old school curriculum as the junior secondary School of Oil Industry.

Key words: polish vocational oil education, history of oil education.

Instytut Przemysłu Naftowego

Krosno było miastem, w którym już w 1931 roku z inicjatywy Izby Pracodawców w Przemysle Naftowym i jego przewodniczącego inż. Ludwika Stockera powstał Instytut Przemysłu Naftowego. Kierownikiem tej niewielkiej placówki w latach 1931–1939 był inż. geolog i żołnierz August Nieniewski, prawnuk gen. Józefa Wybickiego, kawaler orderu *Virtuti Militari* otrzymanego w uznaniu zasług podczas wojny polsko-bolszewickiej, późniejszy uczestnik walk w Armii Andersa [3]. Obok Instytutu Ludwik Stocker założył laboratorium chemiczno-gazowe dla zagłębia krośnieńskiego. Był on również inicjatorem budowy pomnika Ignacego Łukasiewicza w Krośnie.

inż. Ludwik Stocker [2]

inż. August Nieniewski [3]

Budynek Instytutu Przemysłu Naftowego w Krośnie [5]

Budynek laboratorium chemiczno-gazowego [5]

Instytut Naftowy

Jeszcze w trakcie działań wojennych, w listopadzie 1944 r. inż. Józef Wojnar wystąpił do dyrekcji Państwowego Urzędu Naftowego w Krośnie z wnioskiem o utworzenie (a właściwie reaktywowanie) Instytutu Naftowego. Otwarcie Instytutu odbyło się 7 stycznia 1945 r. [5]. W jego skład wchodziło początkowo sześć oddziałów naukowo-badawczych: geologiczny, wiertniczy, produkcyjny, chemiczny, maszynowo-materiałowy oraz naukowej organizacji i bezpieczeństwa pracy.

Instytut poza swoją działalnością naukowo-badawczą podjął się roli przygotowania kadr dla odbudowującego się przemysłu naftowego. Instytut prowadził również Szkołę Naftową z dwoma oddziałami: dla majstrów i dla techników. Inż. Józef Wojnar, dyrektor powstałego Instytutu, założył przy nim Komisję Nauczania.

W skład komisji weszli: dr Jan Pawłowski, mgr inż. Józef Ostaszewski, Z. Zborowski, mgr inż. Michał Baranowski, Stanisław Machnik oraz mgr inż. Adam Waliduda. Zadaniem komisji było opracowanie podstaw nauczania oraz zorganizowanie na nowo szkolnictwa naftowego. Do powstania szkoły doprowadziły starania członków Stowarzyszenia

Polskich Inżynierów Przemysłu Naftowego, będących pracownikami Instytutu i podkarpackiego przemysłu naftowego.

Budynek Instytutu Naftowego w Krośnie
(arch. MPNiG w Bóbrce)*Józef Wojnar**Jan Pawłowski**Józef Ostaszewski**Adam Waliduda*

Szkoła Naftowa

Przy Instytucie Naftowym powstała **Szkoła Naftowa**, która mieściła się w Domu Robotniczym przy ul. Kolejowej 1. Otwarcie szkoły pod kierownictwem mgr. inż. Adama Walidudy nastąpiło 7 stycznia 1945 roku, a więc równocześnie z otwarciem Instytutu Naftowego. Szkoła otrzymała regulamin i programy nauczania opracowane przez Instytut Naftowy. Została ona założona w celu szkolenia dorosłych pracowników naftowych wytypowanych przez ich zakłady pracy. Istniały dwa oddziały dwuletnie dla techników oraz dla majstrów w Krośnie, Grabownicy i Gorlicach. Na wydział dla techników przyjmowani byli uczniowie po kilkuletniej praktyce na kopalniach oraz z wykształceniem średnim. Na wydziale dla majstrów wymagano co najmniej czterech klas szkoły powszechnej i kilkuletniej praktyki.

Nauczanie było bezpłatne, nauka odbywała się z odezwaniem od pracy co drugi tydzień. Za czas nauki uczniowie otrzymywali wynagrodzenie jak za pracę. Dla wychowanków zamiejscowych urządzono internat w budynku po byłej rafinerii nafty w Krośnie.

Pierwszym dyrektorem Szkoły Naftowej został Michał Baranowski, a po jego rezygnacji Leopold Słotwiński. Kierownikiem filii w Grabownicy był Michał Skrzypecki, a w Gorlicach Aleksander Mordawski [5]. W skład kadry nauczającej Szkoły Naftowej wchodziły dochodzący z przemysłu J. Cząstka, A. Kołowski, Z. Krupa, W. Stronczak, S. Wilk,

S. Machnik, J. Czerwiński, St. Rachwał oraz J. Czajkowska. Funkcję sekretarza szkoły pełnił A. Matkowski [5].

Na wydziale dla techników uczono tylko przedmiotów pomocniczych i zawodowych. Złożony egzamin z wynikiem pozytywnym upoważniał do pełnienia obowiązków wyższego dozoru, ale nie dawał uprawnień do podjęcia studiów wyższych.

W latach późniejszych na działce Instytutu Naftowego przy ul. Kolejowej wybudowano dwupiętrowy gmach, do którego przeniesiono Szkołę Naftową [3].

Budynek Domu Robotniczego w Krośnicach, siedziba Szkoły Naftowej [4] (arch. MPNiG w Bóbrce)

II kurs wiertniczo-gazowy w szkole Naftowej Instytutu Naftowego w 1945 r. [1]

Szyb szkolny „Arnold-111”, czwarty od lewej Leopold Słotwiński z nauczycielami i uczniami Szkoły Naftowej (arch. MPNiG w Bóbrce)

W oddziałach dla majstrów nauczano także przedmiotów humanistycznych. Podczas egzaminów w Szkole Naftowej inż. Mieczysław Mrazek, członek komisji egzaminacyjnej, wystąpił z inicjatywą praktycznego nauczania wiercenia w specjalnie do tego celu przeznaczonym szybie.

Dyrektor Instytutu Naftowego inż. Józef Wojnar podjął się realizacji tej ważnej inicjatywy i dzięki jego staraniom udało się pozyskać przygotowany do ruchu szyb „Arnold-111” z żurawiem wiertniczym typu „bitkowskiego”, wraz z kuźnią i kotłownią w Krościenku Wyżnym.

Zaniechano wówczas czasowo wiercenia otworu „Arnold-111”. W dniu 7 grudnia 1947 roku oddano do ruchu szyb szkolny „Arnold-111” [4].

Wiercenie kontynuowane było przez Instytut Naftowy aż do uzyskania horyzontu produktywnego. Przy wierceniu pracowali uczniowie szkoły pod kierunkiem inżynierów i instruktorów. Uczono tam wszystkich faz i sposobów wiercenia. Uznano za celowe odwiercenie otworu bocznego do nauki instrumentacji. W kuźni robiono doświadczenia nad ostrzeniem świrdrów, zmianami własności materiałów i ich ulepszeniem, zwłaszcza w dolnej części świrdrów. Kotłownia służyła do nauki obsługi, ekonomicznego opalania kotłów i gospodarki cieplnej. Obok szybu „Arnold-111” znaj-

dował się zespół elektrowni i kierat pompowy, co umożliwiło prowadzenie zajęć praktycznych z zakresu elektrotechniki i eksploatacji otworów.

Wybudowano podarowany przez Zakłady Syntetyczne w Oświęcimiu barak mieszkalny, który służył uczniom zamiejscowym odbywającym naukę na kopalni, oraz budynek z przeznaczeniem na sale wykładowe. Gromadzono w nim modele urządzeń i poglądowe tablice wiertnicze i geologiczne.

Staraniem członków Stowarzyszenia Polskich Inżynierów Przemysłu Naftowego wydano pierwsze podręczniki szkolne *Eksploracja złóż ropy i gazu* oraz *Wiertnictwo*.

Do roku 1947 oddział dla techników ukończyło 60 absolwentów, zaś oddziały dla majstrów 81 osób.

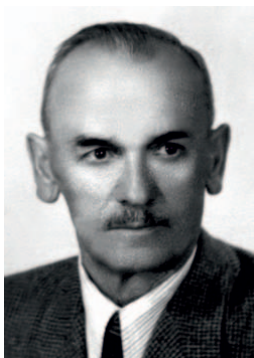
Zarządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu Szkoła Naftowa w Krośnie w 1947 roku została zlikwidowana. W jej miejsce Instytut Naftowy powołał **Szkołę Przemysłową Naftową** dla młodocianych w Krośnie. We wrześniu 1947 roku szkoła została przemianowana na **Gimnazjum Przemysłowe Kopalnictwa Naftowego** o trzyletnim cyklu nauczania. Szkoła mieściła się w budynku porafineryjnym przy ulicy Mariana Buczka (obecnie ul. Naftowa).

Dyrektorem Gimnazjum mianowany został Kazimierz Pękalski, a nauczycielami etatowymi byli Walerian Ratajczyk, Leopold Słotwiński i inż. Włodzimierz Haja. Przedmioty zawodowe wykładali pracownicy Instytutu Naftowego, między innymi: Stanisława Gierlaszyńska, inż. Władysław Dubis, dr inż. Stanisław Rachfał, Stanisław Krimmer, mgr inż. Janina Czajkowska i Jan Lenart.

Budynek po Rafinerii Stawiarski & Ska (nad stawkiem) siedziba Gimnazjum Przemysłowego Kopalnictwa Naftowego w Krośnie (skan z *Albumu Rafinerii Stawiarskiego*; arch. MPNiG w Bóbrce)

Członkowie Stowarzyszenia Polskich Inżynierów Przemysłu Naftowego organizowali w ramach szkoły kursy doszkalające dla pomiarowców gazu, laborantów rafineryjnych, elektromonterów i motorowych.

Kazimierz Pękalski

Władysław Dubis

Stanisław Rachfał

Jan Cząstka

Janina Czajkowska

W dalszych latach działalności szkoły, która przyjmowała różne nazwy i struktury organizacyjne, nadal angażowani byli do pracy dydaktycznej liczni pracownicy Instytutu Naftowego, a później Instytutu Górnictwa Naftowego i Gazownictwa. Szczególnie zasłużeni i cenieni to: dr inż. Jan Subik – nauczyciel z zakresu nauk matematycznych, dr inż. Tadeusz Pólchłopek – nauczyciel przedmiotów z zakresu wiertnictwa, inż. Henryk Słupczyński – mechanik.

W Krośnie działał również w budynku przy ulicy Kolejowej Ośrodek Szkolenia Zawodowego przy Ministerstwie Górnictwa i Energetyki, w którym wykłady prowadzili także pracownicy Instytutu, zaliczyć do nich należy: Adama Polaka, Henryka Słupczyńskiego i Mieczysława Martyńca.

Tadeusz Pólchłopek

Jan Subik

Henryk Słupczyński

Prosimy cytować jako: Nafta-Gaz 2017, nr 7, s. 518–522, DOI: 10.18668/NG.2017.07.10

Artykuł nadesłano do Redakcji 21.06.2017 r. Zatwierdzono do druku 7.07.2017 r.

Fotografie pracowników udostępniło Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego w Bóbrce.

Literatura

- [1] 25 lat działalności Instytutu Naftowego. Wydawnictwo Śląsk 1969.
- [2] Duran S.: *Wspomnienie o inż. Ludwiku Stokerze (1879–1932) – współtwórcy polskiego przemysłu naftowego w 85 rocznicę śmierci*. Wiek Nafty 2017, nr 2.
- [3] Wais T.: *August Nieniewski kierownik Instytutu Przemysłu Naftowego Jasielskiego Okręgu Naftowego w Krośnie (1931–1939)*. Wiek Nafty 2012, nr 2, s. 31.
- [4] Wais T.: *Historia szkolnictwa naftowego w Polsce*. Materiały niepublikowane.
- [5] Wolwicz R. (red.): *Historia Polskiego Przemysłu Naftowego*. Brzozów–Kraków 1995.

Dr hab. inż. Jan LUBAŚ, prof. INiG
Zastępca Dyrektora INiG ds. Eksploatacji Złóż
Węglowodorów; kierownik krośnieńskiego
Oddziału INiG – PIB.
Instytut Nafty i Gazu – Państwowy Instytut Badawczy
ul. Lubicz 25 A, 31-503 Kraków
E-mail: jan.lubas@inig.pl

KRONIKA

International Gas Union Research Conference

24-26 maja 2017 r.

International Gas Union Research Conference (IGRC) Rio 2017 była jednym z najważniejszych wydarzeń technicznych dla przemysłu gazowniczego. Została ona zorganizowana przez Brazilian Petroleum, Gas and Biofuels Institute (IBP) we współpracy z International Gas Union (IGU). Konferencja ta jest cyklicznie organizowana co trzy lata w różnych państwach. Głównym celem tegorocznej edycji pn. „*Natural Gas: Catalysing the Future*” było określenie wszystkich trendów technologicznych jako jednego z podstawowych filarów rozwoju branży gazowniczej. Konferencji ta została zorganizowana w Riocentro: Exhibition & Convention Center.

Uczestniczyli w niej specjaliści z 27 krajów (m.in. Brazylii, USA, Kanady, Francji, Rosji, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Polski, Japonii, Chin oraz Iranu), którzy zaprezentowali rozwiązania pozwalające stawić czoła wyzwaniom związanym z rozwojem sektora gazu ziemnego oraz potencjalnym możliwościom biznesowym. W trakcie spotkania

wygłoszono 92 prezentacje oraz przedstawiono 185 posterów, których tematyka związana była m.in. z poszukiwaniem, produkcją, przesyłem i dystrybucją gazu ziemnego, wykorzystaniem gazów przemysłowych oraz klimatem i środowiskiem.

Zakład Metrologii Przepływów Instytutu Nafty i Gazu – Państwowego Instytutu Badawczego zaprezentował poster pn. „*The optimization of the diaphragm gas meters selection methods while purchasing*”. Pod tym samym tytułem został opublikowany również artykuł w materiałach konferencyjnych, dostępnych poprzez stronę internetową organizatorów konferencji. W artykule omówiono wybrane charakterystyki metrologiczne gazomierzy miechowych, które w sposób istotny wpływają na ilość nierozliczonego gazu. W artykule oraz na posterze zaprezentowano aplikację, która na podstawie wprowadzonych charakterystyk metrologicznych danego gazomierza pozwala oszacować skalę nierozliczonych ilości gazu.

Zakład Ochrony Środowiska INiG – PIB zaprezentował poster pn. „*Environmental aspects of waste management generated during shale gas operations*”, który został przygotowany we współpracy z Helmholtz-Zentrum Potsdam Deutsches Geo Forschungs Zentrum (GFZ). W prezentacji przedstawiono wyniki badań otrzymane podczas realizacji unijnego projektu *M4ShaleGas: Measuring, monitoring, mitigating & managing the environmental impact of shale gas*, dotyczące bezpiecznego dla środowiska gospodarowania odpadami powstającymi podczas poszukiwania i eksploatacji niekonwencjonalnych złóż węgłowodorów.

Natomiast Zakład Techniki Strzelniczej Instytutu Nafty i Gazu – PIB zaprezentował poster pn. „*Gas fracturing of coalbed methane strata*”, przedstawiający efekty prób poligonowych szczelinowania próbek węgla kamiennego w warunkach zbliżonych do rzeczywistych. Artykuł ten opracowali: Łukasz Habera, Antoni Frodyma, Artur Edward Godzik (INiG – PIB), oraz Piotr Koślik, Justyna Hadzik, Zenon Wilk (IPO).

A w wolnej chwili po konferencji pracownicy naszego Instytutu znaleźli wolną chwilę na odwiedzenie „polskiej” parafii w Rio de Janeiro i krótkie spotkanie z przybyłą Polonią oraz zwiedzanie wspaniałego miasta (*a cidade maravilhosa*).

